

Vystavění vnitřního Goetheana jako cesta k zážitku éterického Krista

Sergej O. Prokofjev

„A stavba se stane člověkem.“

Slova Rudolfa Steinera na okně

V kapitole O některých účincích zasvěcení v knize Jak dosáhneme poznání vyšších světů? poukazuje Rudolf Steiner na to, že je třeba rozvinout pro vědomý vstup do duchovního světa a zejména pro správnou orientaci v něm nejen smyslové orgány astrálního těla (lotosové květy), ale ovládnout také určité procesy v hustším éterickém těle. To se ale může stát jen tehdy, když v oblasti fyzického srdce vytvoříme jakési centrum pro hlavní proudění éterického těla.

Podle sdělení Rudolfa Steinera se skládá proces vytváření tohoto centra ze tří stupňů. Nejprve se musí pomocí určitých cvičení vytvořit „předběžný střed“ pro proudy éterického těla. Ten se nenachází zpočátku v oblasti srdce, ale v hlavě, přesněji řečeno v oblasti „mezi očima“ ležícího dvoulistého lotosového květu. Přitom připadá hlavní úkol rozvoji životnějšího, pohyblivějšího, od vnějších smyslových vjemů stále více osvobozenějšího myšlení. To vyjadřuje Rudolf Steiner následovně: „Začíná se s něčím jednoduchým, co je především s to prohloubit chápající a rozumné myšlení hlavy, zvnitřnit ho. Toto myšlení se tak stává svobodným a nezávislým především na smyslových vjemech a zkušenostech. V určitém smyslu se soustřeďuje do Jednoho bodu, který má člověk zcela ve své moci. Tím se tvoří předběžný střed pro proudy éterického těla. Tento střed ještě není úplně v srdeční oblasti, ale v hlavě. Jasnovidci se tam ukazují jako východisko pohybů“ (GA 10).

Potom musí být toto centrum, když bylo úplně vytvořeno v hlavě, pomocí dalších cvičení přemístěno do oblasti hrtanu do blízkosti takzvaného šestilistého lotosového květu. Tím se stává žák schopným „určovat stav svého éterického těla“ a řídit jeho určité proudy a pohyby. Toto proudění a pohyby „potom vyzářují“, podobné éterickému zářícímu světlu, „z této oblasti [hrtanu]. Ozařují duševní prostor v okolí člověka.“ Současně vede toto prodloužení centra éterického proudění do oblasti hrtanu k vytvoření jakési sítě (síťového obalu) kolem éterického těla, která ho odděluje od vnějšího éterického světa. Tím už není éterické tělo více méně beztvarym výtvořem, ale dosahuje nyní přísně členěné, v sobě samém uzavřené „vnější“ podoby.

Další vývoj spočívá v tom, že výše zmíněný „předběžný střed“ musí být nyní přemístěn do oblasti srdce, do oblasti dvanáctilistého lotosového květu. Tím je člověk obdařen novou duchovní schopností „vnitřního slova“: „Všechny věci dostávají nyní pro člověka nový význam. Stávají se v určitém ohledu ve své nejvnitřnější podstatě duchovně slyšitelné; mluví k člověku o své vlastní podstatě“ (tamtéž).

Když člověk získá při přechodu duchovního centra éterického těla z oblasti hlavy do hrtanu možnost mít skutečné duchovní vnímání (imaginativní zážitky), pak při tomto přechodu do

oblasti srdce člověk „vstupuje“ definitivně „do duchovního světa“ a může nyní také skutečně posuzovat své vlastní nadsmyslové zážitky a dokáže - což má rozhodující význam - pronikat do tajemství „souvislostí těchto vyšších světů s naším smyslovým světem“ (tamtéž). Právě to je nezbytně nutné, má-li správně nastoupit cestu moderního zasvěcení.

Tři jmenované stupně duchovního vývoje, které vedou k tomu, aby člověk ovládl určité procesy v éterickém těle a současně mohl plně vědomě vrůstat do nejbližšího, duchovně-éterického okolí - a to je nejdůležitější úkol naší doby -, našly své umělecko-architektonické ztvárnění v architektonických a plastických formách prvního Goetheana. Neboť není nic vhodnějšího, aby se lidstvu urovnala cesta k nové „éterické kultuře“, než možnost zhlédnout ve vnějších, čistě uměleckých formách tyto vnitřní vývojové stupně, jejichž uskutečnění je v budoucnosti úkolem každého člověka, pokud chce lidstvo zůstat věrné svému vysokému určení.

Jestliže se nyní obrátíme od zmíněného stanoviska k pozorování prvního Goetheana, nalézáme v jeho formách a v plastickém ztvárnění přesvědčivé potvrzení toho, co bylo řečeno výše. Když se medi- tativně ponoříme do forem západního portálu, můžeme zažít jeho hlavní motiv, který se nalézá nad okenním triptychem, jako jakýsi druh metamorfózy dvoulistého lotosového květu. Tento motiv potom ještě vystupuje bezprostředně v prostředním červeném okně, které se také nachází v západní části budovy, na němž je zpodobena tvář ducha zřící lidské bytosti se zřetelně vytvořeným dvoulistým lotosovým květem uprostřed čela.

Definitivní rozřešení tajemné formy uprostřed západního portálu nalézáme konečně na bočních částech jižního „růžového“ okna, kde je zobrazen na levé části západní portál Goetheana a na pravé jeho metamorfóza do lidské tváře. Přitom se jeho plastický hlavní motiv přeměňuje v podobu silně vyvinutého dvoulistého lotosového květu, který je zobrazen jako dvojitá rostlinná forma, která vyrůstá bezprostředně z oblasti mezi očima a odtud se otevírá podobna okvětním lístkům paprskům duchovního Slunce.

Se zcela jinými zákonitostmi se setkáváme při vstupu do velkého sálu, který zpodobňuje ve všech jednotlivostech zvláštní silou ještě vyšší princip spirituální metamorfózy.

Ve svých přednáškách o prvním Goetheanu Rudolf Steiner vždycky znovu poukazuje na to, že ve své podstatě není budova vystavěna jen podle architektonických, ale také podle hudebních zákonitostí, a proto bylo tak málo pochopeno vnějším světem. Tato vlastnost prvního Goetheana se projevila zcela zřetelně v charakteru a v uměleckém ztvárnění velkého sálu. To se dá sledovat především na následujícím příkladu.

V hlavicích sedmi sloupů, které obklopují prostor velké kopule od jižní a severní strany, je v umělecko-plastické formě zobrazena celá evoluce naší Země od starého Saturnu až k budoucímu stavu Venuše. A přitom nejsou hlavice to nejdůležitější, ale jsou to vnitřní vývojové síly, které vyvolávají metamorfózu a přechod z jedné formy do druhé. Tyto duchovní síly potom působí, podobně jako vyšší harmonie sfér, takřka „v intervalech“ mezi jednotlivými hlavicemi (sloupy). Takových „intervalů“ je osm na každé straně velkého sálu. První předchází saturnskou hlavici; vyvolává její

podobu z tvořivých sil makrokosmu a je naplněna její harmonií sfér

a poslední po venušské hlavici umožňuje opětovné spojení poslední

formy, která celou řadu forem s kosmickou hudbou uzavírá, s tou,

kteřá je vytvořila.

Tak máme ve velkém sále celkem 14 (2 x 7) „zjevených“ forem a 16 (2 x 8) „tvůřčích intervalů“ tvořící je z duchovního světa a vyvolávající další metamorfózy. Tento počet „intervalů“ (16), které zcela spočívají v hudebně-architektonické koncepci velkého sálu, má velmi hluboký význam.

V hudebně-eurytmickém pojetí odpovídá tento číselný vztah sedmi základním tónům a osmi je obklopujícím intervalům v rámci jedné oktávy.

Tak máme ve velkém sále prvního Goetheana v prostorově viditelném provedení dvě základní „stupnice“ od primy (saturnská hlavice) až k septimě (venušská hlavice) a dále až k osmému intervalu, který nás dovedl přímo přes portál jeviště až do malého sálu, jenž tak zpodobňuje osmý základní tón.

Tento osmý tón, poměr oktávy k přímě, se v této stavbě otevírá ve svém spirituálním významu, když si připomeneme slova Rudolfa Steinera: „Jednou ... až bude mít člověk zážitek oktávy, pak bude pro každého člověka hudební zážitek důkazem o existenci Boha, protože prožije dvakrát své Já, jednou jako fyzické vnitřní Já [prima], podruhé jako duchovní vnější Já [oktáva]“ - jako Světové Já (GA 283, 7. 3.1923). Toto Světové Já se zjevuje v postavě reprezentanta lidstva v sousoší, které mělo najít své místo na východě v prostoru malé kopule.

V těchto dvakrát osmi intervalech, které obklopují prostor velké kopule, se také ukazuje poměr znějících strun - 1 : 2, od základního tónu k tónu oktávy. Číslo 16 vnímané jakožto číslo kmitočtu dává tón C2 (subkontra C) s kmitočtem 16 Hz. To je nejhlubší tón varhan, který ohraničuje hudební tónový prostor člověka směrem dolů. Podle toho je vystaven lidský sluch na odvozených tónech (oktávách) tohoto C2.

Rudolf Steiner na různých místech popisuje, jak je také postava člověka vnitřně „naladěna“ do této tóniny. Všechny tóny, které leží pod tónem C2, jsou vnímány jen jako materiální hluky. To ale znamená, že se v tónu C2 bezprostředně dotýká harmonie sfér⁴⁵ prostřednictvím zvukového éteru světa neživé hmoty, a tím ji harmonie sfér uchopují a mohou ji přivést k pohybu, k procesu proměny.

To lze zcela zřetelně pozorovat na živoucích metamorfózách hlavic, sloupů, podstavců a architrávů velkého sálu.

Z toho všeho vyplývá, že velký sál prvního Goetheana zjevoval v hudebních vztazích základní naladění člověka, „tón anthropa“, a tím byl pravým vtělením „hudebního člověka“.

Tím máme ve velkém sále jako „zjevenou“ zákonitost forem číslo 14 a číslo 16 jako skrytou hudební zákonitost, která vyvolává vznik těchto forem ze všeobsahující duchovní říše času a dále způsobuje pohyb prostoru a metamorfózu. Číslo 16 je ale také počtem listů lotosového květu, který se nachází v oblasti hrtanu a který, jak jsme právě viděli, je spojen s druhým stupněm procesu, kterým se člověk učí vědomě ovládat duchovní proudění svého éterického těla.

Na druhé straně souvisí hrtan se schopností mluvit, se slovem. A produhovněné, z pramene duchovní vědy vzniklé slovo mělo znovu a znovu zaznívat v Goetheanu od řečnického pultu, který měl stát na nej východnějším bodě velkého sálu a byl vyřezán ze dřeva podle modelu Rudolfa Steinera ve tvaru lidského hrtanu.

O tomto zaznívání slova, které tak mělo naplňovat prostor velkého sálu od východu na západ, říká Rudolf Steiner: „A když člověk pohlédl na formy sloupů, architrávů, hovořily k němu určitou řečí, řečí, která byla pokračováním řeči z pódia jakožto řeči interpretující myšlenky ducha. Slova dále zaznívala podél forem, které byly vytvořeny plasticky“ (GA 233, 31. 12. 1923). A v jedné dřívější přednášce: „... protože uvidíme ve formách, které nás tu obklopují jako umělecké - možno říci - jako formy určitého výrazu, jako otisk toho, co má být v naší stavbě učiněno v živoucích slovech, co má být řečeno, co se má uskutečnit. Naše stavba - to je živoucí slovo!“ (GA 286, 7. 6.1914).

Vysokým duchovním rozhovorem mezi produhovnělým, spiritualizovaným lidským slovem a formami velkého sálu, které byly vytvořeny z éterických zvukových harmonií našeho kosmu jakožto zjevení věčného slova bohů, měl být naplněn prostor velké kopule: „... jako příroda v člověku stvořila hrtan k mluvení, tak tvoříme hrtan [ve formách prvního Goetheana], kterým mohou bohové hovořit k nám ... To se v nás stane živoucím, to tady budeme cítit: Zde sedíš a bohové světa mluví k tobě“ (GA 286, 17. 6. 1914). - Místem pro takový rozhovor, místem, kde se lidé mohli učit hovořit a spolupracovat s bohy, to mělo být první Goetheanum díky své umělecké stavební myšlence.

Když vyjádříme tyto myšlenky slovy z knihy Jak dosáhneme poznání vyšších světů?, můžeme říci: „... právě v tom spočívá vyšší vývoj na určitém stupni [míní se právě ten stupeň, o kterém jsme psali na straně jako o procesech, které je třeba učinit], že k proudům a pohybům éterického těla nezávislým na vědomí mají přistoupit takové, které člověk učiní sám ze svého vědomí.“

To ale znamená, že se k éterickému slovu bohů, které mluvilo ze všech forem a barev prvního Goetheana, se mělo připojit produhovnělé slovo člověka, „který sám působí vědomě“, jako základ jmenovaného rozhovoru. A to znamená, že od řečnického pultu vyslovené slovo mělo zaznít nejprve velkým sálem a pak se šířit směrem k západnímu portálu podél obou půlkruhových stěn, sloupů a architrávů.

A dále se mělo od západní části sálu, pro vnější ucho člověku už neslyšitelné, na křídlech čistě éterických proudů, které se pohybovaly v opačném směru, ve směru éterické metamorfózy hlavic

a architrávů, od Saturnu až k Venuši - při uzavřené oponě -

vylévat ven formami severního a jižního portálu, které z hlediska kompozice představovaly lidské paže otevřené široce do světa.

A tyto éterické pohybové formy slyšitelných a neslyšitelných hlásek v prvním Goetheanu odpovídaly právě hlavním směrům proudění éterického těla na druhém stupni duchovního vývoje, kdy „[éterické] paprsky, které vycházejí z hrtanu [od řečnického pultu ve východní části velkého sálu], vytvářejí oblé formy, z nichž jde část k dvoulistému lotosovému květu, aby odtud putovaly jako vlnící se proudy podél rukou“ (GA 10, str. 144).

Jak jsme viděli, je přechod v krajině očí vytvořeného předběžného středu pro éterické proudy v oblasti hrtanu spojen se schopností změnit polohu éterického těla, „otáčet éterickým tělem na všechny strany“ a nakonec vytvořit kolem dokola „sít' (sít'ový obal)“. Něco podobného, jen poněkud více „makrokosmickým“ způsobem se mělo dít také ve velkém sále Goetheana.

Slova vyřčená na tomto místě stejně jako všechna duchovní práce tam uskutečněná měly od začátku oživovat, posilovat a zvětšovat kolem Goetheana vytvořenou éterickou schránku, schránku budoucího chrámu nových mystérií.¹⁴⁷ Časem se měla tak zesílit, že mohla

při svém opakovaném působení připravovat lidi shromážděné ve velkém sále k vědomému překročení prahu, k reálnému vnímání imaginací pod vlivem všeho toho, co se dělo v Goetheanu a zejména následkem vnímání procesů metamorfózy jeho forem a sil zvukového éteru působících v jeho „intervalech“, zrcadlících harmonii sfér.

Další stupeň na cestě duchovního školení tvoří přechod centra hlavního proudění éterického těla z oblasti hrtanu do oblasti srdce, a to je spojeno s přechodem od šestnáctilistého lotosového květu k dvanáctilistému. V Goetheanu odpovídal tomuto poslednímu, třetímu stupni při dalším pokračování od západu na východ přechod z prostoru velké kopule do prostoru malé kopule. Hlavní číselná zákonitost malé kopule je dvanáctero, která je vyjádřena v hlavicích, sloupech, trůnech a v nejdůležitějších obrazech maleb v kopuli.

Také byl prostor malé kopule vytvořen v celku tak, že tvořil duchovní střed, nejsvětější svátost celé stavby, jeho vlastní srdce. A to ukazuje na souvislost malé kopule s éterickým srdcem člověka stejně jako s lotosovým květem, ležícím u něj. Na to neukazuje jen jeho základní číselná zákonitost dvanácti, ale v první řadě sousoší na východě (stejně jako opakování jejího motivu v malbě nad ní). V sousoší je plasticko-uměleckým způsobem zobrazena činnost Kristovy bytosti „v srdeční organizaci člověka“, v jeho rytmickém

systemu, který přivádí do rovnováhy „ze shora“ od systému hlavy působící luciferské síly a „ze zdola“ působící ahrimanské síly výměny látek a systému končetin (viz GA 194, 28.11.1919).

Jen na základě této rovnováhy a s ní spojeného očištění éterické oblasti srdce může člověk dosáhnout vnímání neustále se v sobě samém naplňujícího hlubokého křesťanského mystéria, které Rudolf Steiner popisuje podrobně v přednášce Éterizace krve. Zasahování éterického Krista do zemského vývoje (GA 130,1.10.1911).

A dále se v knize Jak dosáhneme poznání vyšších světů? mluví o tom, že tím, že přechází centrum hlavního proudění éterického těla z oblasti hrtanu do oblasti srdce, dosahuje člověk zcela nové duchovní schopnosti, schopnosti „vnitřního slova“. A toto „vnitřní“ neboli „srdeční“ slovo může člověk také přijímat ve všech umělecko- - architektonických ztvárněních malé kopule, takže v oblasti jeho hrtanu může být proměněno v produhovněné lidské slovo, které pak může zaznít od řečnického pultu stojícího na „rozvodí“ prostoru malé a velké kopule do sálu, v němž se nacházejí duchovně usilující lidé, jako moderní duchovní zvěstování.

Toto dění v Goetheanu odpovídá nejbližšímu vnitřnímu stupni duchovního žákovství: „[Duchovní žák] začíná spoluprožívat život svého okolí a může to nechat doznívat v pohybu svého lotosového květu (GA 10, str. 144). Tak se měl člověk v prvním Goetheanu učit nechat ve svých vyvíjejících se duchovních smyslových orgánech doznívat všechno, co se dělo kolem něj.

Tento duchovní proces, který jsme popsali nejprve spíš všeobecně, můžeme ale pozorovat ještě podrobněji. V přednášce z 1. května 1915 mluví Rudolf Steiner o tom, že při skutečném duchovním žákovství se éterické tělo člověka - zvláště jeho část v hlavě - zvětšuje, což vede k postupnému vytvoření druhého, „mimo jeho tělo“ ležícího éterického srdce: „Člověk vyrůstá takřka éterický ze sebe a je charakteristické, že člověk, když tedy ze sebe éterický vyrůstá, vyvíjí se mimo jeho tělo něco podobného, můžeme říci, něco jako éterické srdce ... Vytváří se jakýsi druh duchovního srdce, které je mimo naše fyzické tělo, paralelně ke všem těm jevům, které jsem popsal v knize Jak dosáhneme poznání vyšších světů?, tak jak se tvoří krevní systém a má v srdci svůj střed“ (GA 161). Rudolf Steiner ještě vytváří pro vysvětlení kresbu, na které je přesně určené „místo“, kde se vytváří nové éterické srdce, a sice v nějaké vzdálenosti nad týlem hlavy.

Toto nové éterické srdce, které si člověk vytváří během svého duchovního žákovství vedle éterického srdce, jež mu bylo dáno od počátku bohy, je v duchovním smyslu prvním krokem na cestě postupného „úplného obrácení“ srdce, to znamená proměně z centrálního orgánu na orgán nového éterického vnímání ležícího na periférii.

Tomuto obrácení srdce můžeme porozumět ještě lépe na příkladu makrokosmických vztahů. Existuje zákon, podle kterého se hmota naší Země postupně stahuje ke svému středu a v něm „mizí jako fyzická substance“, aby se pak v proměněné (éterizované) formě znovu objevila na periférii (viz GA110,18. 4.1909).

Něco podobného se děje mikrokosmickým způsobem při tvoření nového éterického srdce. Přitom se stahují duchovní síly původního srdce téměř do centra a „mizí v něm“, aby se potom objevila v nové proměněné formě na periférii éterického těla, nejprve na jeho určitém místě (v týlu) a později, podle míry dalšího vývoje, ho zcela obklopila. (Rudolf Steiner

hovoří v této souvislosti nejen o srdci periferním, ale také o periferní éterické krevní soustavě.)

Tak se stává to, co bylo dříve éterickým orgánem uvnitř lidského těla, úplně novým orgánem, vyšším orgánem vnímání nyní na periférii éterického těla. Z hlediska kosmologie může říci: Lidské éterické srdce, které je „Sluncem“ lidské éterické bytosti, má přejít ze současného vývojového stupně - díky meditatívni práci - na následující vyšší stupeň „mikrokosmického zvěrokruhu“, to znamená stát se novým periferním orgánem, který zahrnuje celé éterické tělo.

Objektivní předpoklad, který teprve učinil tento duchovní proces možným, vytvářel postupně, asi v roce 1721 pro celé lidstvo počínající odloučení éterického srdce od fyzického (viz GA 190, 5. 4. 1919). Při moderním duchovním žákovství se může tento proces vytváření periferního srdce ale významně urychlit, i když jeho dokončení uvnitř lidské bytosti nastane až na konci pozemského vývoje při přechodu Země k následujícímu jupiterskému eónu.

Potom se stane lidské srdce mocným, éterickým, nadmyslovým orgánem vnímání, který obsáhne celou lidskou bytost, orgánem s dvanáctou propracovanou strukturou, který je schopný přijímat v každém okamžiku v plném vědomí inspirace z dvanácti oblastí zvěrokruhu, a tak je stále spojen s celým makrokosmem a v první řadě s reprezentantem všech jeho sil na Zemi - s Kristovou bytostí.

Zcela ve zvláštní míře mělo první Goetheanum, především vnitřní architektura jeho malé kopule, která byla po umělecké stránce takřka vnějším viditelným obrazem tohoto dvanáctidílného nového orgánu poznání, podněcovat vývoj a růst tohoto „periferního srdce“, prostřednictvím kterého bude jednou později vytvořeno spojení člověka s Kristovou bytostí a s celým makrokosmem obklopujícím naši Zemi. - Tak se má to, co nejprve vystoupí při přechodu centra proudění éterického těla v srdeční oblasti jako schopnost slyšet „vnitřní slovo“, proměnit postupně v ještě vyšší schopnost vytvářet vědomě vztah s makrokosmickou sférou Loga a jeho nositelem Kristem.

Na základě všeho, co bylo dosud řečeno, si nyní představíme člověka, který jde cestou moderního duchovního školení, to znamená, který pracuje na postupném vytváření zárodku svého „periferního srdce“ - představme si ho, jak mluví v Goetheanu. Coby přednášející je sám obrácen k lidem, kteří sedí v prostoru velké kopule, svým týlem je ale obrácen k prostoru malé kopule. Tak může v jeho éterickém těle se tvořící „periferní srdce“ - zpočátku pro něj samotného nevědomě - přijímat duchovní impulsy a vjemy, které vycházejí z forem a maleb malé kopule, kopule, která, jak jsme viděli, je do vnější podoby promítnutý obraz zcela vyvinutého budoucího orgánu poznání.

Díky tomuto spojení s formami a plastickým ztvárněním malé kopule mohla být schopnost přijmout „vnitřní“ neboli „srdeční“ slovo u řečníka v Goetheanu podstatně zesílena, nebo řečeno jinak, během mluvení mohl řečník bezprostředně přijímat duchovní inspirace. Současně se mu otevřela možnost díky vnímání forem a barev velké kopule nacházet také vhodná lidská slova k vyjádření vlastních vnitřních zážitků (inspirací). A to znamená, že v Goetheanu mohlo být hovořeno bezprostředně z inspirací ducha ještě před tím, než se plně projevila schopnost jasnozření.

Tak vidíme, že vnější pohyb podél podélné osy Goetheana ve směru od západu na východ - od prožívání forem západního portálu stejně jako červeného okna přes prostor velké kopule k vnímání prostoru malé kopule - nebyl ve své podstatě ničím jiným než vnitřním procesem

ovládnutí životních proudů éterického těla promítnutým navenek tím, že je nejprve vytvořeno předběžné centrum v oblasti očí a to je pak přemístěno do oblasti hrtnu a konečně do srdeční oblasti.

V knize Jak dosáhneme poznání vyšších světů? stojí bezprostředně před popisem tohoto trojstupňového procesu tato slova: „[Tyto] pokyny [míní se pokyny k jeho uskutečnění] jsou neustále obrazem velkých zákonů vývoje světa.“ A takovým „obrazem velkých zákonů vývoje světa“, viditelným také pro vnější fyzické lidské oči, bylo první Goetheanum.

Tato trojstupňová cesta je takřka zobrazena ve svém spíše „myšlenkovém“ aspektu ve všech detailech už na střední části velkého červeného okna v západním portálu. Tam vidíme lidskou tvář hledící do duchovního světa se zřetelně vyznačenými formami dvoulistého lotosového květu na čele mezi očima; a Michaelovu postavu přemáhající draka a očišťující oblast éterického srdce pro působení Kristovy bytosti v oblasti dvanáctilistého lotosového květu.

Pro tento Michaelův obraz, tak jak je zobrazen ve spodní části červeného okna, podala snad nejlepší vysvětlení následující slova Rudolfa Steinera: „Síla Michaelova by se potom stala v této lidské hlavě viditelnou, ale působila by až dolů k srdci drtící draka, takže jeho krev stéká od srdce do údů člověka“ (GA 223, 27. 9. 1923). Neboť, jak říká Rudolf Steiner v jedné pozdější přednášce: „Více než nějaký jiný boj je tento boj [Michaela s drakem] položen do lidského srdce. Je ukotven uvnitř něho, je zde ukotven od poslední třetiny 19. století“ (GA 240, 19. 7. 1924).

Důvod, proč zaujímá Michaelův obraz v rámci celého okna tak malý prostor, je v tom, že na okně je zobrazen nikoli Michael sám, ale pouze jeho éterický otisk: „V člověku žije Michaelův éterický otisk, který vede v člověku vlastní boj, a tím se může člověk v tomto Michaelově boji postupně osvobozovat, protože ne Michael vede tento boj, ale lidská oddanost [Michaelovi] a ta vyvolává tento Michaelův otisk“ (GA 223, 27. 9. 1923).

Tak máme už v „trojčlenném“ kompozičním ztvárnění červeného okna jakýsi druh ideálně umělecké anticipace duchovního významu reálného projití Goetheanem jako přechodu od dvojlistého k šestilistému a dvanáctilistému lotosovému květu. Protože červené okno ale leží v prostoru západního portálu, je vyobrazení oblasti dvojlistého lotosového květu, to znamená lidského obličejce, převládající, zaujímá skoro dvě třetiny plochy obrazu. (Na originální fotografii tohoto okna prvního Goetheana je to zvláště zřetelně vidět.)

Co je ale v Goetheanu zobrazeno u červeného okna jen jako „anticipace“ duchovního významu následné cesty, to před námi stojí na konci cesty, to znamená v prostoru malé kopule, nikoli jako obraz Michaelova boje s drakem, ale jako obraz reprezentanta lidstva, který přináší v člověku i v kosmu do rovnováhy síly Lucifera a Ahrimana. A tak máme na počátku působení „éterického Michaelova otisku“, který očišťuje oblast lidského srdce, a později jako pokračování a nejvyšší metamorfózu jeho boje působení Kristovy bytosti v tomto srdci, oné bytosti, která drží odpůrci bytosti v rovnováze.

Tak můžeme říci slovy Rudolfa Steinera: Cesta přes Goetheanum od západu na východ je svou vnitřní podstatou skutečnou „michaelskou cestou, která nachází pokračování v cestě Kristově“ (GA 194, 23. 11. 1919).

A tato slova charakterizují v ještě hlubším významu myšlenku stavby prvního Goetheana. Neboť „rozumět Michaelovi znamená dnes najít cestu k Logu, najít Krista, který žije na Zemi mezi lidmi (GA 26, kapitola Budoucnost lidstva a činnost Michaelova).

Proto vícekrát říká Rudolf Steiner ve svých přednáškách, že Michaelovo zjevení v naší době musí vést lidstvo k pravému poznání trojnosti Krista mezi Luciferem a Ahrimanem (viz GA 194, 21. a 29. 11.1919), jejíž umělecko-plastické a malířské ztělesnění bylo vytvořeno ve východní části malé kopule.

Michaelova cesta vede v dnešní epoše od projasnění lidské hlavy (spiritualizování lidských světových myšlenek) k produhovnění lidského slova a dále k bezprostřednímu proniknutí „Michaelových sil“ do lidského srdce, cesta, kterou lze zažít ve formách prvního Goetheana při průchodu od západu k východu.

Před námi vylíčená souvislost Goetheana s procesem postupného ovládnutí určitých dějů v éterickém těle se může stát ještě konkrétnější, když pozorujeme takzvané „čtyři duševní vlastnosti“, které musí v sobě duchovní žák vyvinout, „aby postoupil k vyššímu poznání“. Neboť tyto čtyři vlastnosti souvisejí zcela bezprostředně s třemi výše popsanými stupni duchovního vývoje.¹⁵²

„První z nich je schopnost rozlišit v myšlenkách pravdivé od zdánlivého, pravdu od pouhého mínění.“ V knize Stupně vyššího poznání použil Rudolf Steiner v této souvislosti také slova „trvalé, nepomíjivé“.

Představme si nyní člověka, který poprvé vidí Goetheanum ležící v krajině Jurského podhůří a blíží se pak k němu pomalu od západu. Tu v něm může už při prvním pohledu, zvláště při pohledu na západní portál, vzniknout dojem: Ve srovnání s tím, co jsi až dosud ve svém životě viděl, žije v těchto neobvyklých formách této stavby něco hluboce pravdivého, a to ti ukazuje, jako bylo mnohé, co jsi prožil až do chvíle tohoto setkání, jen „zdání“ nikoli pravda. Tento nejprve jen neurčitý pocit může ale vyrůst k vnitřní jistotě, když se člověk najednou, potom co vstoupil pod klenbu západního portálu, vidí v zobrazeních velkého červeného okna, před kterým stojí, protože v této vážné tváři se mu zjevuje pravá bytost člověka (to znamená v určitém smyslu také jeho samého).

Když Rudolf Steiner popisuje působení této první vlastnosti na duchovního žáka, říká: „Díky této vlastnosti se vytváří označený střed v hlavě a připravuje se v hrtanu“.

Potom následuje vývoj druhé vlastnosti, která spočívá ve „správném posouzení pravdivého a skutečného vůči zdání“. A v knize Stupně vyššího poznání to Rudolf Steiner formuluje takto: „Potom musí člověk upnout své srdce k cenným a čistým a ryzím skutečnostem a musí se učit cenit si toho víc než věcí pomíjivých a bezvýznamných.“

Když si znovu představíme člověka, který nyní vstupuje pod klenbu velké kopule a dívá se na motivy hlavic a architrávů, na barevná zobrazení oken i maleb, tak to všechno dohromady v něm může vytvořit jako symfonie barev a forem, když se to stane skutečným zážitkem jeho duše, pevný základ pro opravdové posouzení pravdy a skutečnosti vůči zdání a klamu. Neboť všechno pravdivé se mu ihned ukáže, když to vnitřně srovnává s formami a obrazy velkého sálu, jako naplněné harmonií a naproti tomu všechno nepravdivé jako nesnesitelná disonance.

Díky tomuto posílení všeho pravdivého a duchovně reálného v lidské duši při vstupu do Goetheana mohla stále více růst a rozšiřovat se éterická schrána kolem stavby, ta schrána,

kteřá byla schopna ochránit duchovně Goetheanum a současně v něm vytvořit duchovně-éterickou atmosféru, která byla pro toto budoucí centrum nových mystérií důležitá.

Kromě toho umožňuje tato druhá vlastnost také výše popsaný přechod předběžného středu proudění éterického těla z oblasti hlavy do oblasti hrtanu, což vyvolá vytvoření „sítě“ kolem éterického těla, která ho ohraničuje a chrání před vnějším duchovním světem. Tato vlastnost mimo to také umožňuje, jak to nazývá Rudolf Steiner, „svobodné ovládání éterického těla“. „Pokud to člověk přivádí k takovému hodnocení, potom se mu postupně stávají duchovní skutečnosti vnímatelné“, tak píše dále o tomto stupni. - Tyto „duchovní skutečnosti“ byly vtisknuty ve své umělecko-imaginativní formě také do prvního Goetheana, a staly se tak přístupné každému člověku, který vstoupil pod klenbu jeho velkého sálu.

Třetí vlastnost tkví ve vývoji šesti ctností: „Kontrola myšlení, kontrola jednání, vytrvalost, tolerance, víra a klidná mysl“, které rozvíjejí dvanáctilistý lotosový květ a zároveň umožňují, že se centrum éterického těla přesune z oblasti hrtanu dále do oblasti srdce.

„Láska k vnitřní svobodě“ neboli „touha po osvobození“ podporuje potom podle slov Rudolfa Steinera „konečné dozrávání éterického orgánu v blízkosti srdce.“ Tato čtvrtá vlastnost přistupuje ke jmenovaným ctnostem jako sedmá a spojuje těchto šest do vyšší jednoty. (Pokud si na jedné straně uvědomíme, že šest „ctností“ vyvíjí dvanáctilistý lotosový květ, tak tvoří „sedmá ctnost“ neboli čtvrtá vlastnost Třináctou v okruhu dvanácti.) Tuto čtvrtou vlastnost charakterizuje Rudolf Steiner těmito slovy: „Pokud se stane tato vlastnost duševním zvykem, pak se člověk osvobozuje od všeho, co souvisí pouze se schopnostmi jeho osobní přirozenosti. Přestává pozorovat věci jen ze svého zvláštního stanoviska. Mizí hranice jeho úzkého Já, které ho poutají k tomuto stanovisku. Tajemství duchovního světa získávají přístup k jeho nitru. To je osvobození.“

Ke zrušení hranic „úzkého Já“, ke konečnému překonání každého egoismu a „osobních“ stanovisek, které vyvolává, vede opravdová cesta, která provází lidi od jejich omezeného pozemského Já ke spojení s Já celého kosmu, na což také odkazuje druhá část meditace Základního kamene:

„Wo die wogenden Welten-Werde-Taten Das eigne Ich Dem Welten-Ich Vereinen.“	„Kde vinici se povstávající činy světové vlastní Já se Světovým Já spojí.“
---	--

Z tohoto důvodu uvádí Rudolf Steiner hned po výše citovaných slovech velké zasvěcení a jejich práci ve světě, která je věnována dalšímu vývoji lidstva. Tento odkaz končí slovy: „Člověk se ale přibližuje těmto vůdcům, když se pozvedá ve svém vlastním vývoji k jejich výšinám.“

Tak obsahuje charakteristika tohoto stupně duchovního vývoje takřka v zárodku celou konfiguraci prostoru malé kopule, jejíž základ tvoří víckrát opakovaných dvakrát šest motivů na obou stranách: dvanáct zasvěcení v malbě kopule, dvanáct sloupů a hlavic, dvanáct trnů, které ukazují na neviditelnou přítomnost dvanácti vyšších bytostí. A nakonec se nachází uprostřed kruhu dvanácti Třináctý: plastické a malířské zobrazení Reprezentanta

lidstva, který celou svou bytostí ztělesňuje konečný cíl zemského vývoje, úplné uskutečnění lidstva jakožto desáté hierarchie svobody a lásky (viz GA 110, 18. 4. 1909), na kterou ukazuje „čtvrtá vlastnost: láska k vnitřní svobodě“, spojená s nutností dosáhnout v lidské bytosti rovnováhy mezi silami Lucifera a Ahrimana. Jak jsme už viděli na začátku této kapitoly, nestačí, pokud chce člověk skutečně vstoupit do duchovního světa, vyvinout lotosové květy v duševním (astrálním) těle, ale kdo chce opravdu porozumět duchovním, jej obklopujícím zážitkům, musí také vyvíjet své éterické tělo, což je umožněno popsanou cestou. Tento éterický vývoj stojící na třech po sobě následujících stupních stejně jako na „čtyřech duševních vlastnostech“, které umožňují, byl také vtělen ve formách, malbách a architektuře prvního Goetheana, chrámu nových mystérií, ve viditelném centru moderního zasvěcení.

Goetheanum jako umělecké zjevení (zobjektivizování) tohoto zasvěcovacího procesu souvisejícího s éterickým tělem má ale velký význam i pro naši dobu. Neboť také dnes si může první Goetheanum, i když už od Silvestra 1922 neexistuje na fyzické pláni, každý člověk vystavět ve svém nitru.

Prostřednictvím vědomého ovládnutí základních sil éterického těla a na základě vytvoření centra svého proudění a pohybu tohoto centra od hlavy k hrtanu a dále k srdci nebo, což je totéž, od dvoulistého lotosového květu přes šestnáctilistý k dvanáctilistému lotosovému květu, při současné práci na „čtyřech vlastnostech“ v duši si může každý člověk jako mikrokosmos ve svém vlastním éterickém těle, zabránit-li přístupu všech rušivých elementů vnějšího světa, vybudovat duchovní Goetheanum. A když se to stane, pak ho může toto duchovní Goetheanum - neboť každý člověk je jakožto mikrokosmos v každém okamžiku svého života spojen s celým makrokosmem - vynést do dálek kosmu, do dálek éterického prostoru, do té sféry, kde dnes dlí „makrokosmické Goetheanum“, o kterém mluvil Rudolf Steiner na konci Vánočního sjezdu na přelomu let 1923/24 (viz GA 260).

V závěrečné přednášce posledního velikonočního cyklu, který Rudolf Steiner konal na jaře 1924, stojí tato slova: „Co bylo předtím víceméně věcí pozemskou, vypracovanou, co bylo založeno jako pozemská věc, to bylo plameny vyneseno do světových dálek. Smíme, právě proto, že nás toto neštěstí potkalo, v poznání následků tohoto neštěstí říci: Nyní rozumíme tomu, že už nemáme reprezentovat pouhou záležitost pozemskou, ale záležitost dalekého éterického světa, ve kterém žije duch. Neboť záležitost Goetheana je záležitostí dalekého éteru, v němž žije duchem naplněná moudrost světa. Bylo od nás vyneseno a my se smíme proniknout impulsy Goetheana přicházejícími z kosmu“ (GA 233a, 22. 4. 1924).

Aby ale bylo možno přijímat impulsy Goetheana z kosmu, musí být postaveno éterické Goetheanum v nitru. Potom ale bude člověk s to přijímat nejen vědomě „impulsy a inspirace z éterického kosmu“, ale nadto najde cestu k makrokosmickému Goetheanu, když vstoupí do toho éterického světa, „ve kterém žije duch“.

A tento „éterický svět, ve kterém žije duch“, to jest všezahrnující éterická sféra, ze které působí v zemském vývoji éterický Kristus.

V přednášce z 27. dubna 1924 v Dornachu (GA 236) líčí Rudolf Steiner, jak tím, že byl pohled zachycen produchovními vnitřními formami Goetheana a současně procitaly ve velkém sále síly pravého sebepoznání prostřednictvím znění spiritualizovaného duchovní substanci nesoucího Slova, jak se tím vyvíjela nová schopnost prožívat nejprve vlastní karmu

a potom ji bezprostředně zřít, což ale znamená: také všechny karmické následky vlastních činů, pocitů a myšlenek. Protože dnes musí postupně, podle svědectví Rudolfa Steinera, přistoupit k obecnému zření v éterickém světě také možnost vidět karmické následky vlastních činů. To se stane tím, že se Kristus bude víc a víc stávat současně se svým zjevením v éterickém těle vůdcem karmických vztahů v zemském vývoji, to znamená pánem karmy. (Viz GA 130, 2. 12. 1911 a GA 131, 14. 10. 1911.)

Z tohoto stanoviska vidíme, že první Goetheanum svými vnějšími a ještě více svými vnitřními formami mohlo vyvolávat u člověka, který je vnímal, všechny tři elementy, které vytvářejí podstatu opětného příchodu:

Zření v éterickém (imaginativním) světě.

Zření karmických následků vlastních činů.

A konečně schopnost vnímat Krista jako pána karmy.

Vývoji prvního elementu napomáhalo přitom Goetheanum zcela tak, jak se to ukazuje v koncentrované formě v centrální části velkého červeného okna, na kterém je zobrazena lidská tvář, jež hledí do imaginativního světa.

Právě tak dokázalo Goetheanum napomáhat rozvoji druhého elementu. Přitom tvořilo střed sil, které mohly probudit v duši schopnost zřít karmické následky vlastních činů, zcela zvláště všechno, co se nacházelo v prostoru velké kopule.

Vytvoření prostoru malé kopule mělo konečně sousoším a malířskými vyobrazeními Reprezentanta lidstva ve východní části vést k zážitku třetího a nejdůležitějšího elementu, opětného příchodu v éterickém světě.

jak jsme viděli, je to všechno ale také spojeno s výše popsaným budováním vnitřního Goetheana v éterickém těle. A tak můžeme říci: Budování vnitřního Goetheana vede k vytvoření nového orgánu pro vnímání procesů ve vnějším éterickém světě a současně dnes tvoří cestu k prožívání éterického Krista v něm.